

Pes je v armádách po útočném noži druhou nejstarší používanou zbraní. Postupem času, jak se měnil způsob vedení boje a týlového zabezpečení, měnily se i požadavky na psy. Od obrovských a divokých válečných molosů vojáci upustili a raději zvolili menší, ovladatelnější a mnohem všestrannější psy.

Pes má vlastnosti, které nejsou zatím žádnou technikou nahraditelné. I nejnákladnější elektronické zabezpečovací systémy nejsou dokonalé. Ty pouze upozorní na narušení objektu nebo na vniknutí nepovolané osoby do střeženého prostoru. Žádná technika však není schopna narušitele dohledat a zadržet. Pes je díky svým smyslům, a to především čichu, schopen označit osobu i v úkrytu, který voják není schopen vidět. Smyslové orgány psů výrazně převyšují i senzorické vnímání vojáků ve strážní službě.

Psi pro strážní a hlídkovou službu

Tento způsob služby je prastarý a pro psa velmi přirozený, využívali tak své psy snad všichni vojáci v celé dlouhé historii. Strážní psi pracují samostatně bez přítomnosti psovoda. Hlídkoví psi pracují s psovodem ve dvojici. Hlídkoví psi jsou zařazováni do těchto úloh: hlídkový pes obranný a hlídkový pes všestranný. Strážní psi jsou zařazováni do těchto úloh: střežení na pevném stanovišti (u kolíku), střežení na volno (v ohrazeném prostoru, v koridoru), střežení na pohyblivém stanovišti (na bloku), střežení na stanovišti signální stěny, střežení ve dvojici psů, střežení na odloučeném stanovišti jako pes pomocný (pes je navyklý na více strážných).

SUP

V 50. až 70. letech 20. století se při střežení naší státní hranice začal objevovat nový typ strážního psa, tzv. SUP (samostatně útočící pes). Tito psi neměli žádný výcvik k poslušnosti a byla u nich podporována agresivita a útočnost. Byli krmeni syrovými půlkami prasat, které se hodily otvorem v horní části kotce, jež obývalo vždy několik psů a trávili v něm převážnou část života! Železnou oponu, oddělující západní Evropu od východní, tvořilo několik bezpečnostních pásem, která měla znemožnit narušitelům státní hranice emigrovat na Západ. Tato pásma tvořila mimo minových polí a kulometných hnízd také pásma SUPů. Byly to dva ploty, vzdálené od sebe tři až pět metrů, mezi kterými byly umístěny kotce se psy. Při narušení pásma se kotce automaticky otevřely a za zvuku zvonku bylo vypuštěno tři až pět psů, kteří na tento podměť likvidovali vše živé mezi ploty. Narušitel byl většinou roztrhán na kusy. Příslušníci technické hlídky, oblečení do ringových obleků, nechali do sebe psy zakousnout a odvěkli je zpět do kotců. Na naší státní hranici s bývalou SRN byli tito psi používáni ve špatně přístupném terénu, nejčastěji v okolí Hamrů. Využívali se především přerostlí němečtí ovčáci. Od tohoto projektu se později ustoupilo kvůli častému poranění psovoda psem.

V rámci AČR jsou nyní psi využíváni při střežení objektů, a to zejména v kombinaci s elektronickými zabezpečovacími systémy, při ostraze muničních skladů, základen, k ochraně

stanovišť a objektů strategického významu a na leteckých základnách. Především u munice si nelze zajištění bez pomoci psů dostatečně představit i přesto, že tyto sklady jsou velmi dobře elektronicky zabezpečeny. Jedině psovodi a psi dokáží svými zákroky umocnit účinnost nejmodernější techniky. Bez psů jsou investice do moderních systémů střežení neefektivně vynaložené náklady.

Psi kurýři

Na počátku první světové války hledali vojenští odborníci spolehlivý způsob doručování zpráv mezi jednotlivými frontovými liniemi. Tehdejší spojovací prostředky jako polní telefon, telegraf, světelná a jiná signalizace se totiž často stávaly cílem nepřátelských zbraní. Vojáci – kurýři byli v bojových podmínkách značně pomalí. Doručované zprávy tak mnohdy ztratily svoji aktuálnost a důležitost. V roce 1915 bylo na francouzské frontě nalezeno řešení v podobě psů. Bylo potvrzeno, že jsou velmi nadějným prostředkem spojení jak v obraně, tak i v útoku, často navážou spojení i tam, kde všechny ostatní prostředky selhávají. Pro výcvik spojovacích psů byl vypracován program výuky, který se skládal ze dvou částí. První se zabývala vlastním specializovaným odborným výcvikem, zatímco druhá napodobovala reálné bojové podmínky, aby si pes zvykl na střelbu, výbuchy a létající kamení. Po skončení výcvikového kursu skládal každý pes zkoušku před odbornou komisí. Na výcvik se používali spíše psi – samci, kteří bývají větší, robustnější, odvážnější a rozhodnější. Používali se němečtí ovčáci, dobrmani, eldelteriéri, kolie, flanderští bouvieri a beauceroni. Každý útvar mohl mít psy pouze téhož plemene, aby bylo ihned poznat, kdo depeši posílá. Optimální vzdálenost pro doručení zprávy se pohybovala od 3 do 10 kilometrů, přičemž pes byl schopen absolvovat 1 km této trasy v bojových podmínkách zhruba za 4 minuty. Předpokladem, aby pes v podstatě pobíhal sem a tam mezi dvěma psovody, byl stejný vztah k oběma psovodům. Oba ho tedy krmili, střídavě chodili venčit a museli jednat se psem se stejnou láskou a péčí, aby se pes vracel stejně rád ke každému z nich. Pro svou funkci byl každý spojovací pes zpočátku vybaven zvláštním postrojem se dvěma brašňami a pouzdem na obojku. Později byl tento postroj nahrazen pouhým obojkem s kovovým nebo koženým pouzdem pro úschovu zpráv. Protože spojovací psi přenášeli kromě zpráv i poštovní holuby z vojenských holubníků do zákopů, měli pro tento případ místo brašen na každém boku malý proutěný košík s párem holubů. Pro kontakt se psy kurýry platila přísná pravidla. Nikdo, kromě psovodů je nesměl krmit, nebylo dovoleno volat na psa nesoucího hlášení, hladit jej a nazývat ho zdvojnásobeným jménem. Tento výcvik byl poprvé popsán v naší odborné kynologické literatuře v roce 1921 v příručce obvodního policejního inspektora Václava Matouška z Pardubic „Policejní pes, jeho výchova a výcvik pro obranu a policejní službu“, vydané Zemědělským knihkupectvím A. Neuberta v Praze. V roce 1923 bylo do výstroje četnických služebních psů zavedeno kožené pouzdro na zprávy, válcovitého tvaru, které se pomocí dvojice karabinek připínalo na obojek psa. Ve výbavě policejních psů se udrželo až do počátku 60. let 20. století, kdy ho tehdejší SNB jako nepotřebné vyřadil.

Psi na pachové práce

Začátky používání psů na stopách nejsou přesně známy. Z dostupné literatury se jen dozvídáme, že již v roce 595 věděli staří Řekové o psech stopařích. V tu dobu je také používali

v Jižní Africe Kafrové, v Egyptě aj. V plném rozsahu jich začali používat až v 11. století při stěhování národů. Masivněji se psi začali využívat pro stopařskou práci kolem roku 1900. U nás to bylo poprvé až v roce 1910 na Ostravsku. Byli to tři psi plemene dobrman a výcvik byl tehdy prováděn v Písku. Z popsaných stručných údajů je zřejmé, že způsoby využívání psů byly rozšířeny o jednotlivé druhy služeb a neustále zdokonalovány, až úzce specializovány.

Psi k vyhledávání drog jsou využíváni především ke kontrole ubytovacích zařízení, objektů, osob, dopravních prostředků a dalších míst, kde by mohly být zjištěny drogy.

Psi na vyhledávání zbraní jsou využíváni obdobně, tedy k prověrkám osob, dopravních prostředků, objektů, skladů a dalších prostor, ale i při domovních prohlídkách. Nález označují stejným způsobem jako psi cvičení na vyhledání drog. Tato metoda byla vyvinuta pracovníky výcvikového střediska Býchory. Jedná se o nejmladší speciální pachovou metodu. První pes byl vycvičen v roce 1994 pro potřeby AČR.

Psi na vyhledávání výbušnin pracují na vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systému (NVS) při kontrole objektů, vozidel a zaminovaných prostorů. Pes pracuje na volno, bez vodítka, obojku. Nesmí štěkat, protože některé NVS jsou spustitelné na akustický podnět. Pes se nesmí předmětu dotknout. Nález NVS nebo předmětu, který NVS ukrývá, pes označuje zalehnutím. Metoda na vyhledávání výbušnin a NVS byla vyvinuta v letech 1987 - 1988.

Sanitní pes

Organizované oddíly sanitních psů existovaly v řadě armád již před vypuknutím 1. světové války. Jako první provádělo Švýcarsko při vojenských cvičeních pokusy s vyhledáváním raněných cvičenými psy. Tyto pokusy dopadly k celkové spokojenosti velení švýcarské armády. Netrvalo dlouho a Švýčari byli napodobováni i jinými evropskými armádami. V roce 1915, kdy končí manévrové období a válka se mění na zákopovou pozici, vyvstává před velením armád, zapojených do konfliktu, naléhavá potřeba prudkého zvýšení počtu vycvičených sanitních psů. Například německá armáda jich měla v roce 1914 celkem 570, v roce 1915 již 2500 a v roce 1918 celkově 7000.

Abychom mohli pochopit naléhavou potřebu těchto psů, musíme si představit jak vlastně vypadala pozici válka této doby. I tam, kde po celou řadu týdnů, dokonce i měsíců nedocházelo k bitvám ani menším srážkám, leželi protivníci proti sobě se snahou způsobit nepříteli co největší ztráty. Až do pozdních večerních hodin seděli ostřelovači na svých pozicích, ze zákopu do zákopu poletovaly miny z minometů, dělostřelectvo ostřelovalo protivníkovy pozice. Tam, kde během dne docházelo k takovýmto šarvátkám, byli vždy ranění, které nebylo možné ihned zachránit pro nepřátelskou palbu. V takovém případě bylo poslední možností záchrany raněných použití sanitních psů. Ti byli většinou vysíláni jednotlivě k průzkumu předpolí. Pokud raněného našli, přinášeli svému psovodovi nějaký jeho předmět. Teprve pak za svými psy vyrazili saniťáci.

Při výcviku sanitního psa se využívá skutečnosti, že psovi je přirozené vyhledávat za pomoci čichu, nacházení a označování osob štěkáním nebo jiným způsobem, který je psovodovi pochopitelný. Pro vyhledávání osob je třeba psů mírnějších, jemnějších povah, kteří nezačnou ihned rozzlobeně štěkat, protože by to vyvolalo nepřátelskou střelbu. Proto se dávalo přednost fenkám. Paleta používaných psích plemen byla také velmi široká a pestrá. I zde se osvědčili především němečtí ovčáci a dobrmani. Britové pokládali za nejvhodnějšího psa pro tuto službu kolii, používali ale v této funkci často i erdelteriéry. Francouzi dávali přednost briardům, zatímco

belgická armáda používala především předky dnešních belgických ovčáků a flanderské bouviery. Německá a rakousko-uherská armáda měla německé ovčáky a dobrmany, ojediněle byla používána i německá doga. V ruské armádě se na prosté vojáky sice příliš nehledělo, ale i ona měla menší počet sanitních psů, zpravidla německých ovčáků.

Zatímco výcviková střediska sanitní psy vycvičila, válečná zdravotní komise navrhla jejich vybavení, které nejčastěji tvořil sedlový pás se dvěma velkými brašnami, ve kterých byla obinadla, náplasti, nůžky a tkanice pro poskytnutí první pomoci a pro první posílnění raněného i čaj, káva, rum a čokoláda. Při samotném vyhledávání zraněných byl pes bez brašen, které zůstávaly u psodova a ten je psovi nasazoval, až když ho vedl k nalezenému raněnému. Pes, který byl vyslán hledat raněné, byl opatřen látkovou dečkou s červeným křížem.

Protože se sanitní psi v poziční válce nesporně osvědčili, věnovaly se jejich dalšímu výcviku po skončení 1. světové války všechny významné evropské armády. Výjimkou nebyla ani československá armáda. Ta založila Školu pro výcvik vojenských a sanitních psů v Kostelci nad Orlicí již v květnu 1920. Jejím velitelem byl major ruských legií Vladimír Jirsa, předtím zařazený v generálním štábu čs. armády. Škola byla na úrovni praporu a byla podřízena operačnímu oddělení generálního štábu čs. armády. Administrativně náležela do rámce pěší divize v Hradci Králové. Sanitní pes byl cvičen, aby při nalezení raněného uchopil do tlamy nálezku a vrátil se k psododovi. Nálezka byla dlouhá asi 10 cm, zhotovená z kůže válcovitého tvaru a byla pomocí řetízku a karabinky připnuta k obojku psa. Řetízek musel být tak dlouhý, aby když pes sklonil hlavu k raněnému, visela nálezka až na zem a pes ji tak mohl snadno vzít do tlamy. Připnutí nálezky k obojku bylo pro psa signálem, že musí vyhledávat raněné.

Po roce 1932 se mění i v naší armádě názory na podobu budoucí války. Od představ klasické zákopové poziční války se přechází k názoru, že budoucí boje budou manévrové, s využitím tanků, motorových vozidel a rychlých jednotek. V naší armádě se tato doktrína poprvé objevuje v polním řádu čs. branné moci v roce 1933. V nové podobě války už podle vysokých vojenských činitelů nemělo být pro sanitní psy použití. Proto v této době armádní výcvik psů postupně zaniká. Druhá světová válka tento názor nepotvrdila, naopak se v ní sanitní psi v Evropě i Tichomoří nesporně osvědčili a mnoho vojáků jim stejně jako v první světové válce vděčí za svůj život. Po roce 1945 obnovená čs. armáda výcvik sanitních psů opět organizovala. K jeho definitivnímu zrušení došlo v roce 1955.

Tažný pes v armádě

Na počátku 20. století patřil pes mezi významná a často používaná tažná zvířata. Proto po vypuknutí 1. světové války, když vojenští činitelé zvažovali možnosti použití psů v armádě, neunikla jejich pozornosti ani tato skutečnost. Od roku 1915 se proto na obou bojujících stranách objevují i tažní psi. V britské armádě to byl především anglický mastif, používaný k tahání těžkých kulometů Vickers a muničních vozíků. Belgická armáda používala flanderského bouviera a dnes již zaniklého matina. V německé armádě to byl zejména bernardýn a rotvajler. I rakousko-uherská armáda zkoušela v roce 1916 použití spřežení boxerů k tažení lehkého zákopového děla ráže 37 mm. Nejčastějším úkolem tažných psů byla doprava proviantu a střeliva do první zákopové linie. Psí spřežení dokázalo projet i úseky pod palbou, kudy neprojelo ani nákladní auto nebo kůň, ať už z důvodů nesjízdného a těžkého terénu, nebo pro střelbu protivníka, který pochopitelně snáze zasáhl větší cíl.

V letech 1941 – 45 na rusko-německé frontě se opět nasazení tažných psů v řadách Rudé plně

osvědčilo. Psí spřežení jezdila během celého roku na všech úsecích této fronty od Bílého moře na severu po Černé moře na jihu. Hlavním úkolem byl odvoz těžce raněných z bojiště do místa první pomoci, které se obvykle nacházelo 3 – 5 kilometrů od bojiště. Zpátky na bojiště pak psí spřežení obvykle vozilo munici nebo potraviny. Každé spřežení ušetřilo práci 5 – 6 vojáků - sanitářů a navíc se odvoz raněných desetkrát zrychlil.

Psího spřežení se používalo v zimním období i k hloubkovému průniku do týlu nepřítele. Na Karelské frontě v lednu 1943 psí spřežení 41. oddílu jízdních psů doprovázelo lyžařský oddíl hluboko do týlu nepřítele. Veškerý náklad munice a jídla táhli psi a při zpáteční cestě ještě bezpečně odvezli všechny raněné. V době rozhodujících bojů na rusko-německé frontě v zimě 1942 – 43 vyvezli psi z bojových pozic více než 200 000 raněných a dopravili do první linie 3200 tun střeliva. Tažnými psy Rudé armády byla nejčastěji různá plemena lajek. Tito psi v zimě tahali speciální nízké sáně a v létě vozík, který Rudá armáda nazývala sanitárně-jízdní kočárek. Tažný postroj pro záprah za sebou byl tvořen jedním asi 5 cm širokým prsním řemenem, který začínal a končil u posledního žebra hrudníku psa. Pod břichem a přes hřbet byl uchycen podpínkou a přes kohoutek pouze vrchním řemenem, který bránil sjetí prsního řemene na lopatky psa. Na dvou postranních tažných lanech od saní či vozíku byly uchyceny karabiny, které se připínaly do ok na bocích vlastního postroje tak, aby konce prsního řemene přečnivaly a chránily tím psa před otlaky od karabiny. Zimní spřežení se zpravidla skládalo ze čtyř až deseti psů, zapřažených do saní buď v párech nebo v jedné řadě za sebou. Letní spřežení se skládalo ze dvou až šesti psů zapřažených do vozíku v párech za sebou.

Martin Říha